

[0104]

WURDSNEUPERIJEN

9. *Lûk*.

Op in efterôfplak yn it Fr. Wb. fan Waling Dykstra, to witten yn 'e neirispinge efter it trêdde diel¹⁾, kin men it wurd fine, dêr't it yn dit artikeltsje oer gean sil. Om bitizing foar to kommen, set ik de omskriuwing, dy't dêr stiet, net yn it Frysk oer, mar jow dy yn 'e tael, dy't de skriuwers sels brûkten. Neffens Waling-om en syn meiwurkers dan moat dit haedwurd "heupgewricht van een paard" bitsjutte. Hja forwize fierders nei de foarm *loech*, dy't al yn diel II op it rjochte plak foarkomt ²⁾ en allinne mar oerlevere is yn 'e útdrukking

1) W. Dijkstra, Friesch Woordenboek III (1911), s. 504.

2) W. Dijkstra, o.w. II (1903), s. 130.

'it *loech* is him ontsonken', 'zijn heup is ontwricht'. As boarne foar dy sizwize wurdt in hânskrift fan P.C. Scheltema opjown (dy't yn 'e Fryske taelkunde oars mar frijhwat op in minne namme leit). It docht bliken, dat *loech* yn 'e oanhael hjirboppe allyksa op in hynder slacht. De meidielingen fan W. Dykstra kinne wy sadwaende út opmeitsje, dat *lûk* (*loech*) 1) in neutrum is, 2) fan in hynder sein wurdt, 3) sokssahwat as „bûging, lid, potsje, skammel" bitsjut. Yn 'e hjoeddeiske omgongstael haw ik dit wurd nea net heard. Dochs rekkenje de gearstallers fan it hânwurdbboek fan 'e Fr. Akademy it ta it 'standertfrysk', sa't it liket. Hja hawwe it alteast twaris opnommen, sawol yn diel I (Fr.-Ned.), s. 266 as yn diel II (Ned.-Fr.), s. 124. Alhoewol 't ik uteraerd net in bulte mei de lju fan it hynstestamboek forkear, doar ik dochs úthâlde, dat ik wurd net mear gongber is, ja feilich foar forâldere oanmurken wurde mei.

Yn it earstoan siet ik, earlik sein, raer mei dit seldsume substantyf oanklaud, doe't ik dêr it komôf fan neigean woe. It artikel *lok* yn it Etym. Wb. fan Franck-van Wijk ¹⁾ hat my lykwols it paed wiisd. Dêr seach ik ntl. út, dat de Flamingen *luik*, *luike*, *lok* hiem hawwe - of hiene - yn 'e bitsjutting fan „bûging fan knibbel of earmtakke". Foar de wissigens haw ik dit op it earste oansjen bisibbe wurd yn it „Westvlaamsch Idioticon" fan De Bo opsocht. Yndied binne dêr de staveringsfarianten optekene, dy't Franck-v. Wijk joegen, mei de omskriuwing: "Het plooiën van den knie of van den elleboog, de plaats waar de arm of het been toeplooit. Het *luik* van den knie wordt ook de Haam, en bij de Hollanders de Wade, fr. jarret, geheeten. Het *luik* van den arm is tegenovergesteld aan den elleboog" ²⁾).

Ta myn binijing hawwe de biwurkers fan it Great Ned. Wb. dit Flaemske wurd ûnder *luik*, *lûk*, 'ôfsluting' opnommen ³⁾, hwat neffens my forkeard is. De oerienkomst tusken it Flaemske en it Fryske wurd biwiist, dat Franck-v. Wijk it Flaemske *luik(e)* „bûging, lid" en it Ned. *luik* "lûk, ôfsluting" mei rjocht en reden faninoar skaet hawwe. Fan dit bitinken is ek Holthausen, dy't ús yn syn Altengl. etym. Wb. ⁴⁾ gâns in ein fierder bringt, mei 't er mnl. *loke* (hy bidoelt *lok*, *luik(e)* "Knie-, Ellenbogenbeuge" forbynt mei âldnoarsk *lykna* "de knibbels bûge" en dêr de bisibbe yndogermaniske wurdfoarmen oan folgje lit, dy't er út it greate wurdboek fan Walde-Pokorny helle hat. Slagge wy de nijste printinge fan dit leksikon ⁵⁾ op, dan ha wy ûnder de basis *leug-* (*loug-*, *lug-*) de oant nou ta bikende sibben út 'e ydg. stagen allegearre byinoar. Ik sil de folsleine rige hjir net oernimme; allinne dy't wy it maklikst neikomme kinne, helje ik oan. Sa lêze wy dêr b.g. alderearst gryksk λυγίζω „ik bûch, draei", λυγος „linige tûke", latynsk *luctor* „ik wrakselje", *luxare* „forkloffje, fordraeije", *luxu* "út it potsje" en litauk *lūgnas* „linich, bûchsum".

De stam *lug-* stiket fierders yn ús wurd *lok(ke)* "hierlok(ke)", âldfrysk, âldsaks., nijnederl. *lok*, mnl. *loc*, *locke*; âldheechd., middelheechd. *loc*, nij-

1) J. Franck-N. van Wijk, Etym. Wb. der Ned. taal 1912, s. 395.

2) L.-L. de Bo, Westvlaamsch Idioticon, 1873, s. 654.

3) Woordenboek der Nederlandsche taal, dl. VIII (1934), kol. 3233.

4) F. Holthausen, Altenglisches etymologisches Wörterbuch, 1934, s. 205.

5) J. Pokorny, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, 8. Lieferung, 1954, s. 685

heechd. *Locke*, ags. *locc*, nijing. *lock*, âldnoarsk *lokkr*. De grounbitsjutting fan dit subst., dat men yn 'e earste opslach grif net mei *lûk* yn forbân bringe sil, wie „it draeide, krolle (hier)".

Einlings achtet Pokorny it jit mooglik, dat de plantenamme âhd. *lauh*, mhd. *louch*, nhd. *Lauch*, âldsaks. *lôk*, mnl. *looc*, nnl. *look*, ags. *lêac*, nijing. *leek*, âldnoarsk *laukr* mei de neamde ydg. wurdstam gearhinget. Dit is ús *lok* yn *biezelok*, *blêdlok* en *knyflok*.

Sa kin it wol ta, leau 'k. Dy't der mear fan witte wol, moat it greate standertwurk sels mar rieplachtsje.

Hwat hat oan dit lytse ûndersiik bliken dien? Faeks kinne wy de útkomsten yn dizze fjouwer punten gearfetsje:

- 1) it wakker nijsgjirrige Frysk *lûk* "heupgewricht van een paard" (W. Dykstra) is bisibbe oan Flaemsk *luik(e)*, *lok* "bûgling fan knibbel of earmtakke";
- 2) it Fryske en it Flaemske wurd hearre ta de yndogerm. stam *leug-*, *loug-*, *lug-*, dy't "bûge, draeije" bitsjut;
- 3) it ûnder 1) neamde Flaemske *luik* mei net mei nnl. *luik* "lûk, ôfsluting" op ien heap smiten wurde, lyk as it Great Ned. Wb. docht;
- 4) fannijs ha wy hjir in foarbyld, dat de etymologen it Frysk to min yn har ûndersiik bihelle hawwe.

W.J. Buma.